

הפטרות בהעלותך

[זכריה ב, יד, ה, ז]

יִדְ רָנִי וְשִׂמְחֵי בְּתִצִּיּוֹן כִּי הִנְנִי בָּא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ
נְאֻם יְהוָה: וְנָלְווּ גוֹלִים רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ

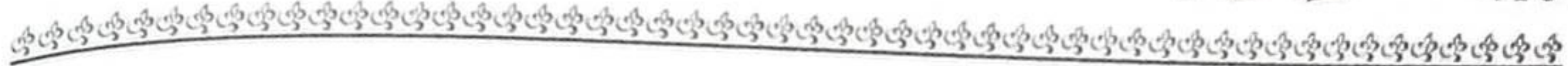
ברכת חיים

הפטרות בהעלותך

יִדְ. רָנִי וְשִׂמְחֵי בְּתִצִּיּוֹן כִּי הִנְנִי בָּא
וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ נְאֻם ה': נראה לפרש
[*] בהקדים מה שנמצא כתוב בספר
"משכיל אל דל" (כלל י פרק ה, דף צז ע"ב)
בשם הגאון "חתם סופר", וזה לשונו:
דכירנא כשיצקתי מים אצל מורי הגאון
מאור הגולה בעל ה"חתם סופר" זלה"ה
בשנת תקצ"ב או צ"ג ואז היה מקום בית
וועד ואסיפת ראשי וחורי הארץ בעיר
פרסבורג והיה אז כמעט גמרו אצל
שולחן המלך והשרים ליתן לישראל
חירות, ובאו לרבינו שיאמר דרשת
הודאה על זה, וכן עשה, ואמר כיד ה'
הטובה עליו, ובסוף הדרשה אמר בקול
יללה ובכין משל יקר מפז, וזה לשונו:
מלך אחד היה, שהיה לו ממלכה גדולה
וממשלה רבה, והיה לו בן יחיד המעותד

להיות יורש עצר שלו. ויהי כעת עבר על
הבן רוח אחרת, ולא לבד שעזב אורחות
יושר ולא נהג כשורה בדברים הנוגעים
בין אדם למקום, אלא גם נתחבר עם
פועלי אֶן לעשות מעשים אשר לא יעשו
בין אדם לחבירו. והמלך והשרים הוכיחו
אותו זה כמה, ולא הועיל. ויהי כאשר
הָרַע לעשות, וגם לזלזל נגד כבוד המלך
והשרים ונגד חוקי המדינה, עד שאם היה
נשאר בדרך הזה לא היה באפשרות
שתנתן לו המלוכה כעת, משום שעל-ידי
מעשיו המכוערים היה נבאש בעיני עם
מדינות המלך. קָרָא המלך לבא לפניו
ביחידות, ובכה והתחנן לו: ראה, מה
אתה עושה לך, הלא עשרי וכבודי
וגדולתי שלך הוא, ואתה דרכיך הרעים
כמעט תהיה בכל רע, נא נא חזור בך,
עשה למעני, עשה למען כבוד אבותיך
ואבות אבותיך.

(*) כאן חסרים כמה שורות בכת"י. ולאחר חיפוש מחיפוש מצאתי משל זה בדרשות החת"ס (ח'
טבת תקצג), הובא במשכיל אל דל (ח"ב כלל י פרק ה, דף צז ע"ב בהגה), והשלמי הדברים
על-פי זה.



ברכת חיים

ונתקיים בו [משלי כט, יט]: "בְּדִבְרֵים לֹא יִסָּר עֶבֶד", ולא הטה אוזן לשמוע לקול הורים ומורים. אז שלח המלך אחר אוהביו וחכמיו, לאמר: הבו עצה ונתחכמה מה לעשות, אולי יש עוד תקוה שלא יבוזו זרים כל יגיעי, ושלא יתקיים בי "ועזבו לאחרים חילם" [תהלים מט, יא]. ונזרקה מפי החבורה: בעבור שְׁהִרְבָּה יֵין עוֹשֶׂה, וְהִרְבָּה שְׁלֹוה עוֹשֶׂה, והרבה מרבית תענוגים עושה, כי מְלִי כְּרִיסָא זְנִי בִישָׁא, וכתוב [דברים לב, טו]: "וישמן ישורון ויבעט". לכך, זאת היא עצה היעוצה, תגרשהו ותשלחהו מעל פניך ריקם למרחקים באחת מאיי הים, ושם יהיה מושבו בתורת גר בכפר אחד אצל כפריי, ושם יהיה מאכלו ומשתהו ודירתו וכל צרכיו, וכל התנהגותו ותהלוכות ביתו של אותו כפריי. ואז כאשר יראה עצמו בעוני ובצער, על-ידי כן יכנע לבבו הערל. ויעש המלך כן.

ויהי בהיותו שם זמן זמנים טובא, וירא עצמו בצרה גדולה, נעזב מבית אביו ומבית מלכותו ומארצו, להיותו כאן גר בארץ נכריה. ונוסף על זה, בן מלך שהורגל להיות מאכלו חֲטִי מְנִית ודבש ושמן, עתה יהיה מאכלו עוגת רצפים עוגת שעורים. הלא חיי צער כאלה למי שלא הורגל בה — מר ממות הוא. אזי צעק ובכה מעמקי לבבו וקיבל על נפשו לילך בדרך טובים, וכן כתב

לבית אביו הרבה פעמים. אבל תשובת אביו לו נשאר מעל.

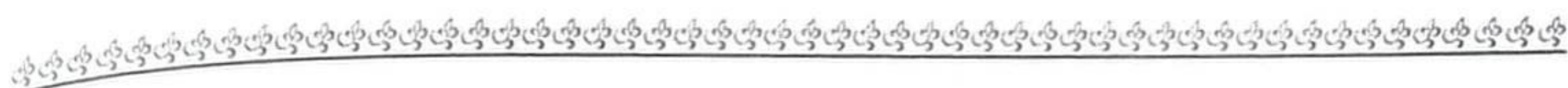
ויהי כי ארכו לו שם הימים, ואחר עבור שתי שנים נכמרו רחמי האב הזקן על בנו, להקל מעליו צערו ולמעט עניו ומרודו. ויהי היום, ויעבור דבר מלכות לשלוח שמה לבנו אומנים וגְבָלִים ובונים וחרשים וחכמים, בכל מיני הידור ויופי ונוי, וגם שלח לו עבדים להיותם שמה אצלו, למען שאותם הימים הנקצבים לו שם להיות בארץ נכריה, שלא יהיה כל-כך בתכלית העוני והשפלות. וכשראה בן המלך כך, צעק בקול עצוב: הנה לשלום מר לי מר, וְאַלְיָה וקוץ בה היא זאת. וזה נוסח הכתב אשר כתב לאביו: אבי אבי, באמת במה אקדם? ומה אשיב לך מכל תגמולים שגמלתני? הלא להגיד לך פרטי הצער והיסורין שהיה בימים שעברו שהיו חיי צער חיי עוני, לאכול לחם מגואל ולדור בדירה סרוחה, בזכרי ימים הראשונים מה שהייתי מורגל בגדולות ובשלחן מלכים, ולדור בארמונים ולהגות בתענוגים רבים וטיולים ערבים, ואי אפשר לפרוט היסורין והצער שהיה לי עתה בזה.

ועתה כשבא יום בשורה שהזכרתני לטובה להניח לי מעצבי ומרגזי, כמה מתודות והשבח שאני חייב לך. אך מצד אחד נוסף עתה צער על צער ונְהִי

ברכת חיים

על הוי, יען כי עד עתה היה לי תוחלת וְחָפוּי בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, אֲוִלִּי אֲזָכָה הַיּוֹם לְהִתְבַּשֵּׁר מֵאֲבִי לָשׁוּב אֶל אֶרְצִי וְאֶל בֵּית מִלְכוּתִי. וְקִיּוּוִי זֶה הִיָּה אֲצִלִּי תָמִיד חֲצִי נַחְמָה, וְזֶה הַקִּיּוּוִי הוּא אֲשֶׁר הַחִיָּה אוֹתִי בִּימֵי הָרַעִים הָאֵלֶּה. וְלִכֵּן אוֹי וְאֲבוֹי עַל זֹאת הַהֲצֻלָּחָה אֲשֶׁר צִמְחָה עִתָּהּ, וְעַל אוֹתָהּ הַגְּדוּלָּה אֲשֶׁר נִרְאִית עִתָּהּ, בְּמָה שֶׁפִּיזֹר עָלַי אֲבִי הוֹן עֵתָק לְהוֹצִיא הוֹצָאוֹת רַבּוֹת וְגִדּוּלוֹת לִבְנוֹת לִי כֵּאֵן בֵּית כְּבִית הַמֶּלֶךְ, כִּי מִזֶּה מוֹכַח שְׂדַעַת אֲבִי לִשְׁקַעֲנִי כֵּאֵן עוֹד כְּמָה, וְאוֹי אֶקְרָא עַל הַדָּבָר הַזֶּה, וְלֹא יוֹם בְּשׁוּרָה הַיּוֹם, בְּרֹאוֹתִי כִּי אַחֲרֵי אֲשֶׁר זֶה זְמַן רַב מֵאֶרְצִי וּמִמּוֹלַדְתִּי וּמִבֵּית אֲבוֹתִי הוֹשִׁלְכֵתִי, עוֹד יֵשׁ לִפְנֵי יָמִים רַבִּים שְׁלֹא אֲזָכָה לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי אֲבִי. לִכֵּן נָא יַעֲזֹרְרוּ שׁוּרֹת אֱלֹהֵי הַנִּכְתָּבִים בְּדַמְעַת הַנּוֹזְלִים מִמַּעַמְקֵי לִבִּי, אֶת רַחֲמֶיךָ, וְתִבְיֵאֵנִי לְבֵיתְךָ וּלְהִיּוֹת מֵאוֹכְלֵי שֶׁלְחָנְךָ. וְהַנִּמְשָׁל הוּא, הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ-הוּא, וְהַבֵּן הַמָּה יִשְׂרָאֵל, הַבֵּן יִקְרֶה לִי אֶפְרַיִם. וּבְרֹוב רַחֲמֵי שֶׁלַח לָהֶם עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים הַשְׂכֵּם וְשִׁלּוּחַ, וְלֹא שִׁמְעוּ וְלֹא הָטוּ אֲזָנָם, וְגַם שִׁלַּח בָּהֶם גְּדוּדִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּים, וּבְכָל זֹאת נִתְּנוּ כִּתְף סוּרֶרֶת וְלֹא אָבוּ בְּדַרְכֵּי הַלּוֹךְ, עַד עַלּוֹת חֲמַת ה' בְּעֲמֹו לְהַשְׁלִיכֵם מֵעַל פְּנֵי אֶל אֶרֶץ כִּיּוֹם הַזֶּה. וְהָיוּ לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנִּינָה לְלַעַג וּלְבִיזָה וּשְׂבִיָּה, וְכִבְרָה הִיָּה יָמִים שֶׁל צַעַר כְּשִׁזְכָּרָה יְרוּשָׁלַיִם יָמֵי עֲנִיָּה

וּמִרְוּדִיָּה, כָּל מַחְמָדִיָּה שֶׁהָיוּ לָהּ מִיָּמַי קִדְּם, וְעַל זֹאת פָּכָה תְּבַכָּה בַּלַּיְלָה וּנְפִשָּׁה עָלֶיהָ תֵּאָבֵל וּבְמִסְתָּרִים כְּמָה תְּבַכָּה, אֲבָל בְּעוֹנוֹת הָרַבִּים שֶׁעָרִי תְּפִילָּה נִנְעָלוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר [אִיכָּה ג, ח]: "גַּם כִּי אֲזַעֵק וְאֶשׁוּעַ שְׁתָּם תְּפִילָּתִי". וְכָל יוֹם וַיּוֹם קָלַלְתוּ מְרֹובָה מִשָּׁל חֲבִירוֹ, וְכָתִיב [שִׁם, מִד]: "סִפּוֹתָהּ בַּעֲנָן לֶךְ מֵעֲבוּר תְּפִילָּה". וַיְהִי אַחֲרַי שֶׁעָבְרוּ כְּמָה מֵאוֹת שָׁנִים בְּמִשְׁךְ יָמַי הַגְּלוּת הַמֶּר הַזֶּה, הֵטִיב ה' עִמָּנוּ וְהָטָה עָלֵינוּ חֶסֶד בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשְׁרִים לָתֵת לָנוּ דְּרוֹר וְחִירוֹת. וּבְאַמַּת הוֹרָאָה זֶה הָיָא מִן הַצְּרִיכוֹת, אֲבָל צִרְתָּה מְרֹובָה מִטּוֹבָתָהּ, שֶׁזֶּה מוֹרָה שֶׁרָצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא לִבְנוֹת לַעֲמֹו כֵּאֵן בְּאַדְמַת נֹכַר דִּירַת קִבְעָה, שֶׁעוֹד חַיִּיבִים הֵם לְהַתְּנוּדָד זְמַן זְמָנִים. וְהִנֵּה שִׁמְחַת הַצֻּלָּחָה זֹאת מָה זֶה עוֹשֶׂה לַעֲם בֵּית יִשְׂרָאֵל אִם נִפְשָׁם תִּשְׁאַלְהֶם: אִיָּה דְּבִירֶךְ מְקוֹם הַהִיכָל?! וְאִיָּה הַדֶּר אֲרוֹן וְהַמִּזְבֵּחוֹת?! וְאִיָּה חֲצִירֶךְ?! מִתִּי יִשׁוּבֹון וַיָּבֹאוּ הַמִּתְּאוּיִם שְׁכוֹן תַּחַת מַעוֹן הַקֹּדֶשׁ?! הֲלֹא לִבְבוֹתֵינוּ מִתְּאוּיִם לְחֻבֵּק זְרוּעוֹת עֶפֶר אֶרֶצְנוּ, וּבְפִינוּ נִנְשָׁק אֶת אֲבִנֵי קִדְּשָׁנוּ. וְעַד מִתִּי קֶץ הַפְּלָאוֹת?! כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם ה', נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר, וְהִיָּה לַעֲת עֶרֶב יִהְיֶה אוֹר. עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְהִנֵּה בְּאַמַּת דְּבָרֵי הַמֶּשֶׁל וְהַנִּמְשָׁל הַזֶּה הַמָּה יִרְדּוּ חֲדָרֵי בֶטֶן. וְאַף-עַל-פִּי שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל רוֹצֶה הַהֲצֻלָּחָה בִּיָּמִים אֱלֹו מֵאֵת הַמִּמְשָׁלָה, בְּעֵנִין הַחִירוֹת שֶׁנִּתְּנָה



ברכת חיים

לבית ישראל בארצות הגוים, לא יאות לו שמחות וגיל על זאת, ורק השמחה היא בבוא לנו קול מבשר ואומר על גאולתנו ועל שובנו לארצנו ובנין בית-המקדש שיבנה במהרה בימינו, ויתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור וגו' והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים [ישעיה כז, יג].

וזהו שאמר השם יתברך על יד נביאו "רְנִי וְשִׂמְחִי בֵּת צִיּוֹן" וגו', פירוש: הנה [כאשר יבואו ימים טובים ותשמחו בהם מפני שתתגלה לכם] אור ההצלחה, ויהיה לכם דרור וחירות בארצות הגוים, ותראו גדולה הטבעי ("הנני בא ושכנתי בתוכך"). ואדרבה, אלו גדולי הגוים תהיו מרננים בפיכם על הצלחה זאת, כי לב מלך ביד ה', ובודאי הקדוש ברוך-הוא שם בלבכם לעשות חירות הזאת לעמו ישראל בארץ מגוריהם. אך רינה זו בפה דוקא, ואין בה שמחה בלב, כי הלב המבין דבר מתוך [דבר], הוא יבין וידע הנפקותא היוצא מן חירות זו, כי זאת היא הוראה שישראל ישתקעו עוד בגלות זמן זמנים, ולא תהיה הגאולה בקרוב כאשר אנחנו מקוים אליה בכל יום. וכיון דאין הלב המבין, בכל זאת שש ושמח, נמצאת הרינה אליה וקוץ בה. אך אימתי "רְנִי וְשִׂמְחִי" בלב, בזמן ש"הנני בא ושכנתי בתוכך".

רְנִי וְשִׂמְחִי בֵּת צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָּא וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְךָ נָא ה': נראה לרמוז בס"ד, דידוע מה שכתב רבנו האר"י ז"ל [ספר הליקוטים דף פו ע"ב], ששם הוי"ה ברוך-הוא יתעלה לעתיד בסוד "יהיה", שהוא"ו יתעלה [להיות] יו"ד, כמו שנאמר [זכריה יד, ט]: "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". והנה ידוע, שהקדוש ברוך-הוא ברא בחמש אצבעות ידי אדם י"ד פרקים, ופרק הכף הוא משלים ט"ו פרקים, ויש סוד בדבר [זוהר ח"ג דף רמה ע"א]. נמצא, הכף הוא פרק ט"ו. ושני פפים יש באדם, ימין ושמאל, הרי הם ט"ו וט"ו כנגד עילוי השם אשר לעתיד הוא בסוד "יהיה", שמספרו ט"ו ט"ו כנגד שני פפים ימין ושמאל. ובזה פירשתי בס"ד רמז הכתוב [איכה ג, מא]: "נָשָׂא לִבֵּנוּ אֶל כַּפִּים, אֶל אֵל בַּשְּׁמַיִם". כלומר, "נָשָׂא לִבֵּנוּ" להביט ולהבין ב"כפים", שהם ט"ו ט"ו, ונדע ונבין כי הם רומזים "אֵל אֵל בַּשְּׁמַיִם", מה שיהיה עילוי בשמו יתברך לעתיד.

ובזה יובן "כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאום ה'", חלק תיבת "בתוכך" לשנים, וקרי בה "ושכנתי בתוך כף", כי יתעלה שמו במספר ט"ו הרמוז בפף.

יד-טו. רְנִי וְשִׂמְחִי בֵּת צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָּא וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְךָ נָא ה': וְנָלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְגו'.